

НАПРЯМ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Галка В.М.

*аспірант кафедри фінансів,
Державний торговельно-економічний університет*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-602-0-17>

ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСОВИХ МЕХАНАЗМІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ, СТРУКТУРА ТА МІЖНАРОДНІ ОРІЄНТИРИ

Розвиток фінансових механізмів державно-приватного партнерства (ДПП) в Україні демонструє складну еволюцію, що формується на стику світових тенденцій, внутрішніх інституційних обмежень та змін у структурі інвестиційних потоків. На основі аналізу динаміки РРІ/РРР-проектів за 2001–2024 рр. можна виокремити три ключові періоди розвитку, кожен з яких характеризується власними моделями та інституційними особливостями [1; 2].

Перший етап формування портфеля (2001–2006 рр.) пов'язаний переважно з процесами приватизації енергетичних активів. Фінансування визначалося майже повною залежністю від власного капіталу інвесторів, а використання боргових механізмів було не значним. За своєю природою ці угоди швидше належали до форм приватної участі у приватизаційних процесах пов'язаних з відчуженням державної власності, аніж до класичного проектного фінансування. Угоди цього періоду відіграли роль відправної точки для появи ДПП у подальші роки, хоча й не створили повноцінної інституційної основи для формування ринку [2].

Другий період (2011–2021 рр.) характеризується суттєвим зростанням інвестицій у відновлювану енергетику та появою перших проектів, структурованих за міжнародними стандартами

проектного фінансування. Саме в цей час формується нова модель фінансування, де борговий компонент відіграє значну роль, а провідними учасниками стають міжнародні фінансові організації (EBRD, IFC, NEFCO, BSTDB, FMO тощо). Класичні для глобальних ринків механізми – РРА, тарифні гарантії та експортно-кредитне страхування починають застосовуватися системно[1; 2].

Період ВДЕ-проектів демонструє унікальну для України практику фінансування частини проектів виключно за рахунок власного капіталу великих корпоративних груп. Такий підхід є нетиповим у міжнародній практиці, де проекти ВДЕ майже завжди реалізуються з високим рівнем зовнішнього кредитування (60–80%). Поясненням цього виступають специфічні особливості українського інституційного середовища та структура корпоративного капіталу.

Третя хвиля (після 2017 року) пов'язана зі становленням сучасних транспортних концесій, насамперед у портовій сфері. Реалізація концесій у Херсонському та Ольвійському портах відбувалася з активним залученням міжнародних фінансових інституцій та на основі стандартних Brownfield-моделей, що відповідає міжнародним підходам до розвитку інфраструктури в країнах з підвищеним ризиковим профілем [1; 3].

Загальний обсяг інвестицій у PPP/PPI-проекти в Україні за 2001–2024 рр. становить понад 8 млрд дол. США. Структура фінансування демонструє істотне домінування власного капіталу (понад 75%), що є типовим для ринків із високим рівнем політичних та регуляторних ризиків. Водночас у пізніших проектах спостерігається чітке зростання ролі боргового фінансування, зокрема багатостороннього [1; 4].

Окрему увагу заслуговує еволюція механізмів формування доходів. Українські пройшли шлях від тарифної моделі (характерної для ранніх приватизаційних угод) до контрактно-гарантованої (VDE, порти) та частково ринкової. Домінування тарифного доходу поступово зменшувалося, а після 2017 року ключовими стали РРА/WPA, які забезпечують низький рівень ризику попиту та високу передбачуваність грошових потоків [2].

Функціонування ринку ДПП в Україні протягом двох десятиліть значною мірою залежало від активності міжнародних фінансових інституцій. Їхня участь була визначальною як у формуванні боргових пакетів, так і у підвищенні стандартів прозорості та корпоративного управління. Їх присутність в значній мірі визначала можливість залучати додаткові фінансові ресурси [6].

Сучасні тенденції демонструють, що майбутнє розвитку ДПП в Україні пов'язане з подальшим зміцненням інституційної архітектури, гармонізацією стандартів з OECD/UNCITRAL/EPEC та розширенням використання проектного фінансування, особливо в секторі реконструкції і відбудови країни. Модернізація нормативного середовища та залучення міжнародних партнерів залишатимуться ключовими чинниками відновлення та масштабування інфраструктурних проектів [1; 3; 5].

Таким чином, розвиток фінансових механізмів державно-приватного партнерства в Україні має еволюційний, нерівномірний характер і формується під впливом як глобальних тенденцій, так і внутрішніх інституційних обмежень. Аналіз динаміки PPP/PPI-проектів дозволяє виокремити три основні етапи: початковий, пов'язаний із приватизаційними процесами та домінуванням власного капіталу; інвестиційно-інноваційний, що характеризується активним розвитком відновлюваної енергетики та впровадженням міжнародних стандартів проектного фінансування; а також сучасний етап, орієнтований на розвиток концесійних моделей у транспортній інфраструктурі. Загалом структура фінансування демонструє значне переважання власного капіталу, що відображає високий рівень ризиків, однак у новіших проектах посилюється роль боргового фінансування, зокрема за участю міжнародних фінансових організацій.

Водночас українська модель має специфічні риси, зокрема використання самофінансування у проектах, де в міжнародній практиці переважає кредитування. Еволюція механізмів формування доходів свідчить про поступовий перехід до більш стабільних контрактно-гарантованих моделей, що знижують

ризиків та підвищують передбачуваність грошових потоків. Ключову роль у становленні ринку відіграють міжнародні фінансові інституції, які забезпечують не лише доступ до ресурсів, а й підвищення стандартів управління та прозорості.

Подальший розвиток державно-приватного партнерства в Україні пов'язаний із зміцненням інституційної бази, гармонізацією з міжнародними стандартами та активним використанням проектного фінансування, особливо в контексті післявоєнної відбудови та реалізації масштабних інфраструктурних проєктів.

Література:

1. World Bank. Private Participation in Infrastructure (PPI) Database. URL: <https://ppi.worldbank.org/en/ppidata>
2. World Bank. Public-Private Partnerships Reference Guide, Version 3. 2017. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/016241468178196331/public-private-partnerships-reference-guide-version-3>
3. European Investment Bank/EPEC. EPEC Guide to Public-Private Partnerships. 2021. URL: <https://www.eib.org/en/publications/epec-guide-to-public-private-partnerships>
4. World Bank. Benchmarking Infrastructure Development: PPP Regulatory Landscape. 2024. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/2d7bbd7d-93a8-5e8a-8f12-31b9b5e4a6d9>
5. OECD. Principles for the Public Governance of Public-Private Partnerships (Recommendation of the Council). URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/oecd-legal-0410>
6. Casady, C.B. A time-differencing QCA of PPP market maturity. *Public Management Review*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2023.2177328>